

БУРЛУЦЬКА

Карина Віталіївна
karina04011996@gmail.comпровідний бухгалтер,
магістрант, Харківський
інститут фінансів КНТЕУ

ЧУПРИНА

Людмила Вікторівна
lvchuprina@meta.uaк.е.н., доцент, Харківський
інститут фінансів КНТЕУ

ГРИЦЕНКО

Лариса Василівна
buhhif@gmail.comголовний бухгалтер, старший
викладач, Харківський інститут
фінансів КНТЕУ

УДК 336

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

FEATURES OF FORMATION AND USE OF BUDGET INSTITUTIONS' FUNDS

Стаття присвячена особливостям формування та використання фінансових ресурсів бюджетними установами, а точніше вищими навчальними закладами України. Розглянуто сутність, джерела та принципи бюджетного фінансування вищих навчальних закладів. Наведено основні шляхи удосконалення сучасної системи фінансування бюджетних закладів вищої освіти в Україні.

The article is devoted to the peculiarities of the formation and use of financial resources by budget institutions, or rather, by higher educational institutions of Ukraine. The essence, sources and principles of budget financing of higher educational establishments are considered. The main ways of improvement of the modern system of financing of budget institutions of higher education in Ukraine are presented.

Ключові слова: бюджетна установа, державний бюджет, місцеві бюджети, кошторисне фінансування, власні надходження бюджетних установ

Keywords: budget institution, state budget, local budgets, budget financing, own receipts of budgetary institutions.

ВСТУП

Сьогодні державні (або бюджетні) вищі навчальні заклади (далі – ДВНЗ), які здійснюють освітню, наукову, зовнішньоекономічну та різну виробничу діяльність, фінансуються переважно за рахунок коштів Державного бюджету України, меншою мірою – коштів місцевих бюджетів. Але частка цих фінансових ресурсів у більшості ДВНЗ не перевищує 50 % від загального обсягу фінансування. Тому необхідно не лише раціонально використовувати бюджетні кошти, а й вміти самостійно розпоряджатися коштами спеціального фонду, надаючи платні послуги відповідно до чинного законодавства України. Донедавна кошти спеціального фонду бюджетної установи не підлягали контролю зі сторони Державної казначейської служби України, оскільки не були законодавчо віднесені до складу фінансових ресурсів бюджету держави. До бюджетної реформи такі установи мали часткову фінансову автономію у питаннях розподілу та перерозподілу власних надходжень.

Формування та використання фінансових ресурсів ВНЗ досліджували Г. Норд, Н. Руделко, І. Тарасенко, Т. Нефедова, В. Федосов, В. Опарін, С. Льовочкін, С. Свірко та інші. Але питання збільшення ефективності формування та використання бюджетних коштів ВНЗ є невирішеним.

МЕТА РОБОТИ полягає у розкритті особливостей функціонування, ролі та значенні бюджетних установ у фінансовій системі, дослідженні особливостей процесу формування та використання фінансових

ресурсів вищими навчальними закладами України.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційною базою даної статті є наукові роботи, нормативно-правові акти, матеріали періодичних видань, ресурси Internet.

РЕЗУЛЬТАТИ

Бюджетний кодекс України визначає бюджетні установи як органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними в установленому порядку, що повністю утримуються за рахунок державного або місцевого бюджету, установи не можуть фінансуватися з двох бюджетів, й є неприбутковими [1].

Серед загальних ознак, що притаманні бюджетним установам, можна зазначити такі: правосуб'єктивність (юридичні особи публічного права); форма власності (державна чи комунальна); форма бюджетного фінансування (кошторисне фінансування); характер діяльності (невиробничий); економічний результат діяльності (неприбутковий).

Специфічними ознаками бюджетних установ є:

1. Правовий статус – юридична особа (бюджетний орган, бюджетна організація, бюджетна установа) або відокремлений підрозділ (структурна одиниця) бюджетної організації.

2. Правовий режим майна – головний розпорядник бюджетних коштів (бюджетний орган), розпорядник бюджетних коштів другого ступеня (бюджетна організація), розпорядник бюджетних коштів третього ступеня (бюджетна установа).

3. Форми реалізації права власності – користування (усі типи бюджетних закладів), розпорядження (бюджетний орган, бюджетна організація), володіння (бюджетний орган) [5].

У наш час система вищої освіти в Україні утворюється з шести головних складових формування фінансових ресурсів (рис. 1) [1].

Бюджетне фінансування являє собою процес виділення, зарахування, розподілу та перерахування коштів на рахунки розпорядників коштів у межах, визначених кошторисами і затверджених у бюджеті. Роз-

глядаючи поняття «кошторисне фінансування», більшість вітчизняних учених трактує його з погляду забезпечення витрат бюджетних установ за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів.

Потреби бюджетних установ лише частково задовольняються шляхом безпосереднього надання коштів із бюджету, які утворилися внаслідок перерозподілу валового внутрішнього продукту, за джерелом походження дійсно бюджетні – це кошти загального фонду бюджету.

Рис. 1. Головні складові формування фінансових ресурсів ДВНЗ в Україні

Нині зростає роль власних надходжень у забезпеченні функціонування бюджетних установ та організацій. Власні надходження грошових коштів і доходів у матеріальній чи нематеріальній формі, які отримує бюджетний заклад, є результатом його самостійної фінансово-господарської діяльності.

Основними джерелами є кошти за надання платних послуг, виконання робіт, гранти, дарунки та благодійні внески, а також кошти від реалізації в установленому порядку продукції чи майна та іншої діяльності, які широко використовуються останнім часом.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ» від 28.02.02. № 228, кошторис бюджетних установ є основним плановим документом, який надає повноваження бюджетній установі щодо отримання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення цілей, визначених на рік відповідно до бюджетних призначень [3].

Г. Норд та Н. Руделко визначають такі основні проблеми з якими стикається в своїй господарській діяльності ДВНЗ:

1) зменшення розпорядження власними коштами (кошти спеціального фонду) після включення їх до складу Державного бюджету України;

2) повна залежність стабільності надходжень коштів загального фонду від економічної та політичної ситуації в країні;

3) неможливість точного прогнозування майбутніх потреб у фінансуванні через регламентовані терміни бюджетного процесу;

4) розбіжність реального рівня фінансової залежності ДВНЗ із задекларованими намірами;

5) значна розпорошеність у підпорядкуванні ДВНЗ, що зменшує можливості управління та контролю їх діяльності єдиним розпорядником [2].

Недоліки діючого механізму фінансування та використання ними бюджетних коштів негативно впливають й на конкурентоспроможність українських ДВНЗ, які значно поступаються за якістю освітніх послуг розвинених країн. Для забезпечення конкурентоспроможності ДВНЗ напрямами удосконалення системи фінансування є такі:

1) забезпечення ефективного розподілу фінансових ресурсів на видатки освітніх послуг з державного та місцевих бюджетів у розмірах, достатніх для розвитку вищих навчальних закладів, враховуючи стан матеріально-технічної та лабораторної бази,

можливості відтворення потенціалу науково-педагогічних кадрів та розвитку науки;

2) посилення контролю та здійснення систематичного аналізу цільового використання коштів на освіту, забезпечення у вищій школі дієвих механізмів громадського контролю за їх витрачанням;

3) удосконалення методів визначення обсягів стандартів, які дозволяють встановити нижню межу обов'язкового фінансового забезпечення розвитку освіти;

4) удосконалення механізму фінансування освіти в Україні з врахуванням міжнародного досвіду, перехід на багатоканальне фінансування, прийняття рішучих заходів щодо збільшення та диверсифікації джерел фінансування вищої освіти та оптимізації їхньої структури;

5) утворення умов для використання інтелектуальної праці, підвищення її престижності та попиту на неї, приведення обсягів підготовки фахівців з вищою освітою до потреб сучасного ринку праці;

6) удосконалення науково-методичного та інформаційного забезпечення освітнього процесу, створення умов для проведення фундаментальних та прикладних досліджень у ДВНЗ, які виступатимуть додатковим джерелом фінансування вищої освіти та сприятимуть підвищенню рівня конкурентоспроможності національних ДВНЗ;

7) розвиток системи освітнього кредитування, що сприятиме: підвищенню зацікавленості громадян у використанні кредитних ресурсів для оплати освітніх послуг, забезпеченню доступності освітнього кредиту для широких верств населення, стимулюванню платоспроможного попиту на ринку освітніх послуг, збільшенню обсягу фінансових ресурсів у закладах вищої освіти, залученню фінансових ресурсів у сферу довгострокового освітнього кредитування;

8) створення нової моделі економічної діяльності вищих навчальних закладів, яка базується на солідарній участі держави, бізнесових кіл і громадян [4, с. 183-184].

ВИСНОВКИ

В наш час система вищої освіти в Україні не має

досконалого механізму формування та використання бюджетних ресурсів державними вищими навчальними закладами. Кошти, які виділяються з Державного та місцевих бюджетів не вистачає, та навіть ті бюджетні кошти, що виділяються ДВНЗ, не використовуються ефективно, на це впливають недоліки діючого методу кошторисного фінансування.

З цього випливає, що кошти спеціального фонду займають важливу роль в існуванні ВНЗ і стають основним джерелом фінансування. Але діюча система управління вищою освітою не дає можливості керівництву ДВНЗ організувати ефективний фінансовий менеджмент. ДВНЗ необхідно збільшення самостійності, удосконалення нормативно-методичного забезпечення бюджетування, розвитку системи багатоканального фінансування, створення нової ефективної моделі економічної діяльності ДВНЗ.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

2. Норд Г.Л. Особливості фінансування та казначейського обслуговування бюджетних установ на прикладі ВНЗ [Текст] / Г.Л. Норд, Н.О. Руденко // Вісник Житомирського держ. технологічн. ун-ту / Серія: Економічні науки. – 2010. – № 4(54). – С. 342-347

3. Свірко С.В. Загальні положення порядку складання фінансової звітності в секторі державного управління відповідно до МСБОДС / С.В. Свірко // Формування ринкової економіки. – 2010. – № 23. – С. 470-486.

4. Тарасенко І.О. Проблеми фінансування вищої освіти в Україні в контексті забезпечення конкурентоспроможності [Текст] / І.О. Тарасенко, Т.М. Нефедова // Вісник КНУТД. – 2013. – № 4. – С. 177-185.

5. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: [монографія] / В. Федосов, В. Опарін, С. Львовичкін; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – К.: КНЕУ, 2012. – 387 с.